

ÖVNING 1. På hur många ställen i texten finns det anledning att tänka till och att ha en kritisk blick? Vilka? Varför?

”Enligt en ny undersökning är det farligt att borsta tänderna med färgad tandkräm. Allt fler borstar tänderna med färgad tandkräm visar en rundringning. Experter anser att den färgade tandkrämen kan ge upphov till tandköttscancer. Detta har dock folktandvården velat hålla tyst om, uppger initierade källor. När detta blev känt bland föräldrar blev det en folkstorm”.

ÖVNING 2. En dag vintern 1985 kunde de svenska tidningsläsarna ta del av följande dramatiska skildring:

”En främmande man hade rusat in i en villa någonstans på den svenska landsbygden, skjutit ner man och hustru med pistol och därefter rusat från platsen. Parets tonåriga dotter hade bevittnat dådet och ringt efter hjälp.”

I tidningarna publicerades långa artiklar om den brutalt krossade familjeidyllen och spekulationer om vem den bestialiske mördaren kunde vara. Man förmodade att det rörde sig om en förrymd mentalpatient.

En journalist med bakgrund som bland annat kriminalreporter hade en annan förklaring: –Jag undrar om det inte är flickan som har gjort det. Sådana här fall brukar vara familjetragedier.

Efter en vecka dök det upp en notis i en del tidningar om att mordet nu var uppklarat. Det var mycket riktigt dottern som hade utfört det. Orsaken var att hon under en längre tid hade utsatts för sexuella övergrepp av fadern.

Vilka källkritiska påståenden stämmer in på berättelsen?

- A. Kunskap om ett ämne/fenomen minskar risken för felaktiga antaganden.
- B. När vi tolkar en situation kan vi lätt styras av våra fördomar.
- C. Ett vittnes berättelse är alltid sann.

ÖVNING 3. 1989 var ett dramatiskt år i Europas historia. Det var då det kommunistiska våldet i östra Europa rasade samman under trycket av ekonomiska svårigheter och folkets krav på politiska förändringar.

I Rumänien startade förändringen med demonstrationer i staden Timisoara men utvecklades till ett blodigt inbördeskrig. Kriget följdes av journalister världen över och många uttryckte sympati för det rumänska folket.

I massmedierna spreds uppgifter om att 60 000 människor skulle ha mist livet i Rumänien, och det talades om massgravar med upp till 4 600 döda i Timisoara. Bilder på döda människor som skulle ha dödats av den störtade regimen och begravts i massgravar spreds i media.

I januari 1990 kom uppgifter om att bilderna var arrangerade. De angivna dödssiffrorna sjönk till mellan 1000 och 10 000 i hela landet och ca 200 i Timisoara.

Att det var något som inte stämde med bilderna kunde ha noterats redan från början. Liken på bilderna var uppskurna och sedan hopsyddas som man gör när man obducerar människor som har dött en naturlig död.

Det framkom att de som gjort revolt hade arrangerat bilderna med hjälp av döda människor som förvarats i bårhus.

Vilka är de rimliga förklaringarna till att medierna inte blev misstänksamma mot fotografierna?

ÖVNING 4. Du är historiker och har fått i uppgift att utreda vad som hände den svenske diplomaten Raoul Wallenberg.

Under Andra Världskriget arbetade Wallenberg med att rädda judar i den ungerska staden Budapest. När Budapest intogs av sovjetiska trupper 1945 försvann Wallenberg och Sovjetunionen förnekade länge att de visste vad som hade hänt honom.

Först 1956 medgav den sovjetiska ledningen att Wallenberg varit fånge i Sovjetunionen. Frågorna om när och hur Wallenberg dog har sysselsatt människor världen över i många år. Här presenteras två källor som berättar om Wallenbergs öde.

Smoltsovrappporten 1947

Rapporten är en liten papperslapp. I svensk översättning lyder texten: Jag rapporterar att den för Eder bekante fången Walenberg i natt plötsligt avled i cellen, förmodligen till följd av en uppkommen myokardinfarkt . I anslutning till av Eder givna instruktioner att personligen ha tillsyn över Walenberg utber jag mig anvisning om vem som skall få i uppdrag att verkställa obduktion i syfte att fastställa dödsorsaken. 17.7.1947 Chef för fängelsets sanitetsavdelning Överste i medicinska tjänsten – Smoltsov

På papperet fanns också följande anteckning för hand:

Har personligen underrättat ministern. Order har givits om likets kremering utan obduktion. 17.7 Smoltsov

Kaplans vittnesmål 1975

År 1978 bekräftar Kalinski uppgiften att den ryske juden Jan Kaplan 1975 skulle ha sett Wallenberg i ett sjukhus i Moskva. /.../ Under sin fängelsetid satt Kaplan i Ljubljankaja och Lefortoskaja. En kortare tid 1975 var han intagen på fängelsesjukhuset i Butkyrka dit sjuklingar från Lefortoskaja fördes. I Botkyrka-sjukhuset hade han träffat en svensk, som berättat att han sedan 30 år satt i sovjetiska fängelser.

Vilket källkritiskt resonemang stämmer på de båda källorna?

- A. Smoltsovrappporten kan betraktas som en kvarleva och har därför ett större källvärde än Kaplans vittnesmål.
- B. Kaplans berättelse är en andrahandkälla vilket gör att trovärdigheten minskar.
- C. Många av Kaplans uppgifter är vaga vilket gör att uppgifterna inte kan bevisa att Wallenberg levde 1975.
- D. Smoltsovrappporten lever upp till samtidighetskravet.

ÖVNING 5. Rangordna källor (offline)

World of Warcraft - en arena för samarbete eller ett beroendeframkallande gissel?

Du/din grupp ska göra ett arbete om hur ungdomar förhåller sig till och påverkas av datorspelet World of Warcraft (WoW).

Det är ett ämne med många möjliga aspekter: vissa anser att WoW är ett online-spel som uppmuntrar och möjliggör samarbete över geografiska och demografiska gränser; som utvecklar barns och ungdomars kommunikativa och interaktiva förmågor etc. Enligt andra är det ett datorspel som skapar beroende; som tjänar pengar på ungdomars intresse; hämmar utvecklingen av läsförmågan hos barn etc.

Bestäm först vilka aspekter du/din grupp skulle vilja fokusera på. Utifrån valt fokus, rangordna därefter de informationskällor som finns listade här nedan. Förklara vad rangordningen grundar sig på. Vilka källor skulle du/ni rangordna högt respektive lågt? Varför?

1. Veen, W, Vrakking, B (2006). *Homo zappiens: growing up in a digital age*. London: Network Continuum Education.

Två holländska forskare i kommunikationsteknologi har skrivit en bok grundad på deras forskning om den generation som växer upp med modern teknologi.

<http://libris.kb.se/bib/10401616>

2. World of Warcraft. [Online] Tillgänglig på <http://www.worldofwarcraft.com> [8 juli 2011]
Spelets officiella hemsida.

3. Thomas, D., Brown, J. S (2007). The Play of Imagination Extending the Literary Mind. *Games and Culture*, vol. 2, nr. 2, s. 149-172. [Online] Tillgänglig på <http://www.lub.lu.se/cgi-bin/ipchk/http://libhub.sempertool.dk/libhub?func=search&query=resid:441ad1c2bea2fa4a31bb3c36d97ac703> [8 juli 2011]

En vetenskaplig artikel om nya lärandeformer förknippade med datorspel, skriven av två forskare i kommunikationsvetenskap.

4. Sirlin, D. (2006). Soapbox: World of Warcraft Teaches the Wrong Things. *Gamasutra*, February 22, 2006. [Online] Tillgänglig på http://www.gamasutra.com/features/20060222/sirlin_01.shtml [8 juli 2011]

Gamasutra är en webbtidning utgiven av ett kommersiellt spelutvecklingsföretag. David Sirlin är spelutvecklare, som i denna artikel hävdar att WoW lär barn fel saker, bland annat att det är bättre att samarbeta än att klara sig själv.

5. Kihl, M., Aurelius, A., Lagerstedt, C. (2010). Analysis of World of Warcraft traffic patterns and user behavior. *International Congress on Ultra Modern Telecommunications and Control Systems*, 2010, s 218-223. Abstract finns på http://ieeexplore.ieee.org/xpls/abs_all.jsp?arnumber=5676634 [8 juli 2011]

Ett konferensbidrag om datortrafik i samband med WoW, av tre forskare, en vid Lunds

tekniska högskola och två vid Acreo AB.

6. World of Warcraft. *Wikipedia, svensk version*. [Online] Tillgänglig på http://sv.wikipedia.org/wiki/World_of_Warcraft [8 juli 2011].

7. Wright, R., Palmer, E. (2006). Expert: 40% av WoW-spelarna är beroende. *Tom's hardware*, 11 augusti 2006. [Online] <http://www.tomshardware.co.uk/world-of-warcraft-players-addicted-uk,review-29083.html>. [29 maj 2009].

Artikel med en intervju med Dr. Maressa Orzack, grundare av Computer Addiction Services- programmet, som "tror att upp till 40% av de mer än 6 miljoner människor som spelar det populära MMORPG-spelet World of Warcraft är beroende av det."

8. WoW.se. [Online] Tillgänglig på <http://www.worldofwar.se/> [8 juli 2011].

Svensk hemsida om World of Warcraft, skapad av spelare. Här finns bland annat ett aktivt diskussionsforum.

9. Wikipedia. Dreamhack. [Online] Tillgänglig på <http://sv.wikipedia.org/wiki/DreamHack> [8 juli 2011].

Dreamhack är ett årligt återkommande lan-party som varje år äger rum i Jönköping.

10. Linderöth, J., Bennerstedt, U. (2007). *Att leva i World of Warcraft: 10 ungdomars tankar och erfarenheter*. Stockholm: Medierådet.

[Online] Tillgänglig på

http://www.medieradet.se/upload/Rapporter_pdf/Att_leva_i_World_of_Warcraft.pdf [8 juli 2011]

Författarna är forskare vid institutionen för pedagogik och didaktik vid Göteborgs universitet.

11. Falk, A. (2011). *World of Warcraft - en kvalitativ studie av spelets betydelse för unga vuxna användare*. Lunds universitet/Socialhögskolan. [Online] Tillgänglig på <http://www.lu.se/o.o.i.s?id=19464&postid=1766419> [8 juli 2011]

Kandidatuppsats.

12. TimorgTheHippo (2006). *World of Warcraft addict*. [Online] Video tillgänglig på <http://www.youtube.com/watch?v=K8hfK3RQs2g> [8 juli 2011].

Reportage om en familj där tonårssonen spelar WoW.

13. Kiley, E. P. (red) (2005). *World of Warcraft, the roleplaying game: lands of mystery*. Blizzard entertainment.

Bok utgiven av Blizzard entertainment, det företag som äger WoW.

<http://libris.kb.se/bib/10311766>